

STVARANJE PASTORALNOG PROJEKTA*

MARIO MIDALI

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1
00139 Roma
Italia

Primljeno: 24. 5. 2002.
Pregledni članak
UDK 253

Sažetak

*P*reduvjet ozbiljnog pastoralnog djelovanja jest stvaranje odgovarajućeg projekta. Autor ukazuje na mogućnosti i ograničenja stvaranja takvoga projekta, pri čemu valja izbjegavati krive predodžbe i voditi računa o odgovarajućoj teološkoj perspektivi. Autor ukratko opisuje različite modele koji se koriste u stvaranju pastoralnog projekta, kao što su npr. elitistički, birokratski, demokratski, zajedničarski, kao i razne razine njegova stvaranja, od župne pa sve do kontinentalne i središnje. Pastoralni projekt nastaje postupno, a pri njegovu stvaranju dolazi do različitih interakcija među njegovim stvarateljima. Za uspjeh projekta važni su analiza i pastoralno vrednovanje situacije, uočavanje ciljeva i definicija postupaka koje se želi poduzeti.

Ključne riječi: *pastoralni projekt, modeli pastoralnog projekta*

Razne crkvene stvarnosti na različitim razinama (crkvene skupine i zajednice, pokreti, biskupije, biskupske konferencije, redovničke družbe) danas se potiču, neke više neke manje, na projektiranje, tj. stvaranje bilo općeg bilo područnog projekta pastoralnog djelovanja. Posljednjih dvadeset godina, posebice u sklopu pokreta obnove koju je potaknuo II. vatikanski sabor, u tome su smislu učinjeni određeni napori kojih su rezultati vrlo različiti. Iako se još uvijek nalazimo u punoj stvaralačkoj i eksperimentalnoj fazi, ipak je moguće uočiti neke smjernice za promicanje stvaranja pastoralnog projekta koje će voditi računa o iskustvima, bila ona pozitivna ili ne, koja su dosad doživljena na raznim mjestima i na raznim razinama.

Valja odmah pojasniti da stvaranje projekta valja razlikovati od »idejnog plana«, od programiranja, zacrtavanja puta, određivanja krajnjih datuma, organigrama,

što su sve elementi postupka dobro shvaćenog stvaranja projekta ili pastoralnog planiranja.

1. KAKO SE DOŠLO DO POTREBE ZA STVARANJEM PASTORALNOG PROJEKTA

Sve do prije nekoliko naraštaja, problem stvaranja projekta nije se pojavljivao tako izrazito i hitno kao što se pojavljuje nekoliko posljednjih godina, barem u nekim dijelovima katoličkog svijeta. To je jedan od najočitijih vidova aktualnih društveno-kulturalnih i religiozno-crkvenog promjena.

* Naslov izvornika: »Progettazione pastorale«, u: M. MIDALI – R. TONELLI (ur.), *Dizionario di pastorale giovanile*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1991, str. 785-793.

1.1. Pastoralni projekt u predindustrijskom društvu

U predindustrijsko doba društvo i njegove strukture imali su stabilan oblik i trebali su trajati ne samo desetljećima nego stoljećima. Trebalo je proći dugo vremena da se značajnije izmijenjene ustaljena pravila i ponašanja s kojima su se drugi slagali: život se gotovo isključivo odvijao u malim prostorima, koje je bilo lako kontrolirati ne samo na selu nego i u gradskim središtima.

U takvom društveno-kulturalnom kontekstu gotovo da nije bilo potrebno stvaranje plana ni u društvu, a još manje u Crkvi. U njoj je sve bilo bitno utvrđeno pravilima, navikama, običajima, tradicijama itd. Svatko je, barem u glavnim crtama, znao koje mu mjesto pripada, koju ulogu treba vršiti, ukratko, što je mogao i trebao raditi ili izbjegavati. To je ustvari bio nepokretan crkveni projekt, koji je vrijeme potvrdilo, a tradicija utvrdila, projekt kojim se upravljalo statički, pri čemu je dolazilo do ponavljanja i nisu bile potrebne neke radikalne promjene, nego u najbolju ruku poneko poboljšanje ili jednostavne prilagodbe.

1.2. Pojava projekata u industrijaliziranom i tehnološkom društvu

S procesom industrijalizacije i tehnologizacije koji se nametnuo u nedavnoj prošlosti, prethodna društveno-kulturalna situacija u dvostrukom se smislu radikalno promijenila: 1) zato što se, na poticaj povijesnog ubrzanja, razbila dotadašnja statička društvena i kulturalna slika; 2) zato što su nove društvene i kulturalne institucije sa svoje strane bile podvrgnute snažnoj dinamici koja ih čini nepostojanima i promjenjivima ili im je postojanost u najmanju ruku vremenski ograničena.

Aktualno je društvo obilježeno dvostrukom pokretljivošću koja zahvaća i seoske i urbane sredine kao i prigradska naselja: 1. horizontalna društvena pokretljivost koju je moguće pripisati seljenju velikog mnoštva radi posla, turizma...; 2. vertikalna društvena pokretljivost koju je moguće opisati kao čest prijelaz iz jedne društvene kategorije u drugu, bilo u svijetu rada bilo u svijetu kulture, zbog lakšeg i općenitijeg pristupa kulturalnim agencijama sadašnjeg složenog i pluralističkog društva. Društveni se život odvija u mnogo širem prostoru nego u prošlosti; društveni su odnosi postali složeniji i raznovrsniji. Društvo se rasčlanilo na različita područja: obitelj, posao, odgoj, slobodno vrijeme, Crkva..., a odnose među pojedincima mnogo je teže kontrolirati nego u nedavnoj prošlosti.

Zahvaljujući znanosti i tehnici, današnji je čovjek sposoban stvarati projekte, planirati, utjecati na određeno okruženje i društvo. U takvoj se situaciji nametnulo stvaranje projekata (s poznatim izmjeničnim utjecajima) u svim područjima života, pa se čak i u području obiteljske intimne danas govori o »planiranju« rađanja (usp. MeM 195).

Očekivana neuništiva interakcija između Crkve i svijeta kao i sadašnji društveno-kulturalni kontekst, obilježen stvaranjem projekata, potaknuli su sličnu potrebu i na crkvenom području. Kako bi se uspješnije suočila s tom novom društvenom situacijom, kršćanska zajednica ne može izbjeći tešku i hitnu zadaću stvaranja projekata. Kako bi ostvarila svoje poslanje u svijetu, treba stupiti u odnos s njegovom konkretnom povijesnom stvarnošću, a to je stvarnost društva koje sve više teži stvaranju nove slike o sebi, što je plod širokog procesa stvaranja projekata, iako je on zbog mnogočega neprihvatljiv i podložan kritici.

U predindustrijskom društvu pastoralne su metode vrijedile dugo vremena te je bilo moguće poduzeti razne inicijative i ne obazirući se na temeljno viđenje. U suvremenom društvu u kojem prevladava tehnološka racionalnost, pastoralno se djelovanje ne može dobro odvijati bez ozbiljnog stvaranja projekta, ako se »izgrađivanje Tijela Kristova« (Ef 4,12) ne želi prepuštiti slučaju.

Štoviše, s Crkvom je bitno povezana činjenica da je riječ o zajednici koja je neprekidno u »izgradnji«, koja se mora izgrađivati u svakom naraštaju. Drugi vatikanski sabor predstavlja znatan napor stvaranja projekta obnovljene Crkve tako da bude u stanju suočiti se s izazovima trećeg tisućljeća. Ukratko, danas se kršćanskoj zajednici nameće potreba za stvaranjem projekta. Poneki pastoralist (npr. Greinacher) s pravom govori o »prvenstvu promišljanja i stvaranja projekata«.

Taj imperativ izaziva međutim i radikalna pitanja.

2. MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA STVARANJA PASTORALNOG PROJEKTA

2.1. Radikalna primjedba

Već od prvog pojavljivanja ideje o stvaranju pastoralnog projekta s više je strana postavljeno niz primjedbi koje ni u kojem slučaju nisu nebitne. Neki su tako podsjetili kako je Crkva različita od bilo koje druge ljudske, kulturne, društvene, političke, ekonomske i slične ustanove. Ako planiranje ima poznate problematične vidove u tim područjima ljudskog života, to još više vrijedi za Crkvu.

Crkva je naime zajednica koju neprekidno stvara Duh i koja se temelji na vjeri u njegovo slobodno i nepredvidivo djelo-

vanje, zbog čega bi programiranje budućnosti takav slobodan pothvat Duha postavilo u pitanje ili ga ne bi priznalo ili bi ga u najmanju ruku otežalo. To dokazuje i novija crkvena povijest: u pokoncilskom razdoblju došle su do izražaja određene pojave, potvrdili su se pokreti, pojavili su se karizmatički likovi koji nisu bili dio tradicionalnih ili novijih pastoralnih projekata: oni su na neki način u cijelosti otkrili granice stvaranja pastoralnog projekta i postavili pitanje njegove korisnosti.

2.2. Opći odgovor

Valja pošteno priznati da se ne može govoriti o stvaranju »pastoralnog« projekta, krećući se u perspektivi koja je svojstvena stvaranju ekonomskog, kulturalnog, društvenog i političkog plana: sve su to područja na kojima su očito važne (uvijek uvjetovane) slobodne ljudske odluke, ali s njima i mnogi drugi elementi koje se može više ili manje konačno programirati. Djelovanje Duha koji puše gdje i kako hoće, koji dijeli svoje darove prema božanskoj darežljivosti i nepredvidljivosti, ne može se tako programirati. Ni pojedinačni ni zajednički »proces spasenja« (prema poznatom izrazu što ga je upotrijebio Arnold) ne može se programirati, jer je slobodni plod božanskog zahvata u tajnu savjesti svake osobe. Preostaje apsolutna Božja milosna i oslobađajuća sloboda.

Uzevši to u obzir, valja imati na umu dvije temeljne evandeoske stvarnosti:

1) božansko obećanje neprekidne, sigurne, iako nepredvidive prisutnosti Kristova Duha i pobjedonosne snage njegova zahvata u svakoj osobi tijekom njezine pojedinačne i zajedničke povijesti;

2) djelovanje Duha u Crkvi (i u ljudskoj povijesti) odvija se ljudskim »posredništvom« (načelo utjelovljenja): Crkva je

sakrament Duha (usp. GS 8a), »sveopći sakrament spasenja« (LG 1. 9c. 48b), a ljudska je povijest mjesto očitovanja djelovanja Duha (znakovi vremena i drugi znakovi božanskog djelovanja u svakoj osobi dobre volje). U toj se perspektivi može izložiti »pastoralni« projekt i jedino se u njoj može o njemu govoriti s teološko-pastoralnog gledišta.

2.3. *Iskrivljena viđenja*

Valja dakle izbjegavati očito iskrivljena pastoralna viđenja:

1) »praznovjerje« da se u pastoralnim projektima može dobro uočiti, posjedovati i uvjetovati ono što je predano u prošlosti ili pak ono što je nedavno stvoreno a što se ne može programirati ili predvidjeti: Bog ostaje Apsolutni, Onaj koji dolazi ususret iz budućnosti na uvijek nov način iako je vjeran svome obećanju i svojem očitovanju i priopćavanju u Kristu i u njegovu Duhu;

2) lažni kult »unutarnjosti«, prema kojemu vjera treba biti lišena bilo kakvog ljudskog posredovanja, zbog čega je svaki pokušaj stvaranja projekta već u početku osuđen na propast.

Kritici valja dakle podvrći kruto i neprikladno stvaranje projekta koji želi ograničiti slobodnu inicijativu Duha Svetoga (stav koji je nažalost čest u tradicionalnoj crkvenoj praksi), kao i negiranje svakoga pastoralnog projekta.

2.4. *Teološka perspektiva u kojoj valja stvarati projekt*

Jedino ispravno stvaranje pastoralnog projekta jest ono koje zahvat i djelovanje Duha u osobama ne smješta samo među promjenjive dijelove projekta, nego u središte samoga projekta. Drugim riječima, nužno je da svaki pastoralni projekt pred-

vidi takvo djelovanje Duha: činjenica koja raspodjeljuje posebne darove (poziv u vidu službi i oblika života) svakomu, u skladu sa zahtjevima crkvene zajednice i njezina poslanja prema čovječanstvu, u svakom razdoblju i povijesnom okviru života svake zajednice. To zahtijeva izbjegavanje stvaranja krutog, dirigitiranog i totalitarnog projekta. Nameće se naprotiv stvaranje projekta koji se usredotočuje na razabiranje i poučljivost u Duhu i u skladu s njegovim djelovanjem koje je već kanalizirano u posredništva koja je htio Krist (navještaj, kateheza, liturgija, zajedništvo, služenje) i koja valja osim toga neprekidno obnavljati jer su inkulturirana kao i ona slobodna i nepredvidiva. U tome, po mome mišljenju, valja vidjeti evandeosku novost »pastoralnog« stvaranja projekta, njegovu mogućnost i njegovu ranjivost, njegovu djelotvornost i njegovo otvaranje prema neprekidnoj novosti. Sve to valja međutim provesti ne zanemarujući posredovanje ljudi koje je htio Krist, posredovanje koje je svojstveno »utjelovljenom« Božjem djelovanju u ljudskoj povijesti.

3. TKO I KAKO STVARA PROJEKT

3.1. *Način stvaranja projekta uvjetuje sâm projekt*

Način na koji se pripravlja i razrađuje neki projekt već uključuje način poimanja pastoralnog djelovanja i njegovo praktično ostvarivanje. Svijest o tome može pomoći da se izbjegnju stavovi i ponašanja koji se smatraju valjanima samo zato što su tradicionalni. Primjerice, projekt koji je izradila samo jedna osoba ili ekipa kako bi ga izvela zajednica uključuje ograničeno viđenje crkvenog sudjelovanja (dirigitirani oblik pastoralala). Naprotiv, projekt koji je pripremljen sudjelovanjem širokog broja su-

radnika uz poštivanje njihovih kompetencija već podrazumijeva i pokreće dinamički i sudjelujući pastoral. Ukratko, moglo bi se reći: reci mi s kime i kako stvaraš projekt pa ću ti reći koji projekt i kakav model pastoralnog djelovanja imaš na umu.

Valja posebno paziti na pastoralne predrasude uključene u već zamišljeno djelovanje. Riječ je o predrasudama koje se odnose na:

1) motivacije, stavove, problematiku djelatnika: npr. traženje prestiža i osobne ili zajedničke moći ili pak volja da se obrati pažnja na potrebu drugih i bude njima na usluzi; stavovi zadovoljavanja i očuvanja »statusa quo«, ili pak nelagoda zbog situacije i traženje promjene; očekivanje reda ili pak obnove...;

2) spontano viđenje ili viđenje koje je plod razmišljanja o situaciji zajednice kojoj je upravljeno stvaranje projekta (npr. prihvaćanje, kritika, obnavljanje) i onoga što bi prema stvarateljima projekta trebala biti Crkva ili neka određena zajednica (npr. ona pretkoncilska, koncilska ili pak ona pokoncilska...).

3.2. *Modeli koji se koriste kod pripreme projekta*

Analiza aktualnih iskustava pri stvaranju pastoralnog projekta na raznim razinama ukazuje na uporabu raznih modela kod pripreme pastoralnog projekta. Istaknut ću tri koji se, kako mi se čini, najčešće upotrebljavaju, iako znam da se u praksi pojavljuju u razni oblicima i rasporedbi. Riječ je o modelima koji se upotrebljavaju na raznim razinama, od one župne i međuzupne, preko biskupijske pa sve do nacionalne, kontinentalne i središnje.

3.2.1. *Elitistički, birokratski i centralizirani modeli*

Prema ovim modelima projekt priprema i izrađuje jedna osoba (pastoralac, struč-

njak za pastoral, birokrat...) ili skupina stručnjaka, pastoralnih djelatnika ili pastoralista, u smjeru pastoralala koji se programira iz središta ili s vrha i koji je obilježen pretežno »dirigiranim« viđenjem, prema tome, u ovoj pripravnoj fazi, bez sudjelovanja onih koji će zatim trebati ostvarivati projekt. Takav način stvaranja projekta naširoko se prakticira i u novije vrijeme; budući da je sukladan vlastitom društvenom i crkvenom kontekstu, pokazao se djelotvornim i učinkovitim. Aktualni kontekst društva i Crkve koji je osjetljiv na sudjelovanje na razne ga je načine doveo u krizu.

Kako ga vrednovati? Nameću se neki kritički naglasci. Iako su stvaratelji projekta vrlo kvalificirane osobe, npr. pastiri s dugogodišnjim iskustvom, dobro obaviješteni i dalekovidni, nije teško uočiti kako ti modeli stvaranja projekta ostavljaju ograničenu mogućnost sudjelovanja. U nerijetkim su slučajevima prigodom pokušaja njihova ostvarivanja pokazali nedovoljno uključivanje djelatnika i slab utjecaj na ljude. Kad je riječ o priznatom vođi (biskupu, župniku, pastoralnom animatoru, stručnjaku...), moglo bi se računati na prethodni pristanak uz njegov projekt. Ali i u tom će slučaju biti teško odstraniti više ili manje postojeane skupine koje se ne slažu ili se suprotstavljaju zbog osoba koje se u njima nalaze. U svakom slučaju, projekti pripremljeni pomoću takvog modela zahtijevaju sasvim poseban napor stvaranja mentaliteta kako bi bili široko i dubinski prihvaćeni. Potrebno je naime nadomjestiti napor oko senzibiliziranja i sudjelovanja kojega nije bilo u pripravnoj fazi projekta.

Druga kritička primjedba. Stvaranje pastoralnog projekta općenito uključuje sudjelovanje više kompetentnih sudionika, zbog čega se taj zadatak ne može preputiti samo teološko-pastoralnom znanju (koje je svakako dragocjeno) pojedinaca ili

ekipa; a tim manje pojedinačnom ili zajedničkom iskustvu djelatnika (koje uostalom valja vrednovati); još manje »dobrom ukusu« (koji je svakako vrednota) rijetkih birokrata, koji općenito predstavljaju mentalitet i iskustvo određeno nekom središnom te su u opasnosti da projekt vrednuju i stvaraju na temelju ograničenih i djelomičnih analiza.

Treća kritička primjedba. Unutar demokratskog i pluralističnog društva kao što je ovo sadašnje, centralizirano crkveno stvaranje projekta određeno dekretom odzgor od jednoga ili od mnogih suprotstavljaju se sve raširenijem etosu s kojim se mnogi slažu: riječ je o odraslom kršćanstvu koje obilježava zahtjev za sudjelovanjem. Takvo elitno i centralizirano stvaranje projekta neizbježno vodi raspršivanju, rezignaciji, odvajanju i mnogim drugim oblicima frustracije: pokoncilsko iskustvo otkrilo je, nažalost, vrlo široku lepezu primjera takvih pojava.

Stvaranje pastoralnog projekta ne može biti »totalitarno dirigiranje« ili »centralistički perfekcionizam« (to je bitna zamjerka upućena takvim modelima), nego »svjesna strategija svrhe«, koja zna uočiti temeljne zahtjeve, pastoralno ih prosuditi i na njih dati odgovarajuće odgovore (Greinacher).

3.2.2. *Demokratski, skupštinski, bazični modeli*

U drugom smislu, na neki način suprotnom od onoga na koji smo upravo ukazali, kreću se drugi oblici stvaranja projekta. Ovdje projekt stvara »baza«, tj. crkvene skupine, bile one tradicionalne bilo nedavno nastale. Općenito se o njemu raspravlja i općenito ga se određuje na zajedničkim sastancima skupina ili njihovih predstavnika na raznim razinama, te se demokratski ostvaruje i provjerava uz načelno sudjelovanje svijju.

I ovdje se postavlja pitanje kako vrednovati taj način stvaranja pastoralnog projekta. On očito stavlja u pitanje crkveno vrednovanje sudjelovanja svijju: riječ je o nečemu neodgodivom u crkvenom životu, pod uvjetom da se to sudjelovanje dobro shvati, kao što će se to uskoro i objasniti.

Iskustva nadahnuta ovim modelom, načinjena u skladu s totalnim sudjelovanjem, ali s pretežnom većinom vjernika koji do jučer nisu bili pripremljeni za sudjelovanje, potaknula su pojavu elite i spontanijih ili lako prepoznatljivih lidera koji su konkretno manipulirali stvaranjem projekta i instrumentalizirali sudjelovanje skupštine.

Nalazimo se pred modelima koji su ponajviše preuzeti iz aktualne društveno-kulturalne i sindikalne prakse, obilježene sukobima, kod kojih se često ne slijedi stručnost. Čini se da se ti modeli stvaranja projekta, koji su bili vrlo naglašeni u pokoncilsko vrijeme, sada kreću prema modelima koji više poštuju različite kvalifikacije osoba.

3.2.3. *Zajedničkarski modeli različitog stupnja sudjelovanja*

Riječ je o modelima koji, po mom mišljenju, prikazuju i bolje cijene stvarnost koja je svojstvena kršćanskoj zajednici. Stvaranje projekta se provodi uz što je moguće šire sudjelovanje, vodeći računa o različitim crkvenim kvalifikacijama, u skladu s dva načela koja valja zajednički prihvatiti.

1. Crkvena zajednica shvaćena kao »zajedništvo« uključuje sudjelovanje, suradnju, odgovornost i solidarnost; prema tome svi su njezini članovi, na raznim razinama, potencijalno kompetentni za pripremljanje *najznačajnijih izbora* pastoralnog projekta; ono što se na raznim razinama tiče svijju, valja odlučiti uz sudjelovanje svijju, ali na odgovarajući način. Riječ je o operativnoj uputi koju se u povijesti Crkve nekoliko puta iznova proglašavalo, npr. kada je

riječ o tome da »kanonski izbor« pastira mjesne Crkve vrše svi njezini članovi.

2. Crkvena zajednica je zajedništvo osoba koje posjeduju *različite* karizme, službe i kompetencije, snagom različitih posebnih poziva. To zahtijeva da sudjelovanje, suradnja, suodgovornost i solidarnost budu *različiti*. Posljedično tome, zajedno sa širim sudjelovanjem svijju, valja ne samo jamčiti i štiti nego i na odgovarajući način vrednovati i razlikovati ulogu pastira na raznim razinama, nositelja posebnih karizmi (crkvene skupine, laici, redovnici/e...), stručnjaka, zbog tehničke kompetencije koju mogu jamčiti, lidera bilo onih priznatih bilo onih spontanijih, pod uvjetom da se i ovi potonji usmjere prema pastoralnom djelovanju koje je konkretno nadahnuto evanđeljem i ne očituju se kao skupina koja vrši pritisak, iako je određen oblik sukoba vezan uz ljudsko i crkveno iskustvo, a svaka karizma i služba moraju biti »iskušani« tj. priznati pomoću odgovarajuće prakse ili razdoblja kušnje.

Valja osim toga na odgovarajući način vrednovati zajednice, skupine, institucije i pokrete, a ne samo pojedine osobe koje pripadaju takvim oblicima crkvenog udruživanja. Te su udruge i oblici udruživanja izravno uključeni u ostvarivanje pastoralnog projekta pa zbog toga ne mogu izostati niti kod njegove pripreve. Dakle, uz pojedine osobe koje su zadužene za stvaranje projekta zbog svoje kompetencije, u taj proces trebaju biti uključeni i oni koji su odgovorni odnosno oni koji predstavljaju spomenute ustanove, i to ne u svoje osobno ime, nego kao predstavnici odgovarajućih zajednica, skupina, pokreta...

Konkretni oblici ostvarivanja ovakvog projekta u kojem na razne načine sudjeluju razni članovi crkvene zajednice mogu biti mnogostruki i općenito će morati odgovarati stvarnim mogućnostima i mje-

snim zahtjevima. U svakom slučaju, oni koji igraju ulogu animatora (pastiri i lideri) ili kompetentnih osoba (stručnjaci, karizmatici) imaju zadatak da druge osposobe te prihvate (poštujući načelo postupnosti i diferencijacije) vlastitu odgovornost u stvaranju projekta (društvena terapija: rad zajednice).

To se može dogoditi i općenito se odvija pomoću širokih oblika informiranja, konzultiranja, susreta, tečajeva..., koji sve većem broju vjernika omogućuju da postanu odgovorni djelatnici vlastite zajednice.

Nakon što je prijedlog projekta na odgovarajući način što je moguće bolje vrednovan i to – ponavljam – posebno kod *donošenja važnih izbora*, konkretnu izradu pastoralnog projekta valja međutim prepustiti odgovornima, stručnjacima i liderima. Drugim riječima, ne valja zadatak konkretne izrade projekata prepustiti skupštini ili mnoštvu vjernika, jer ti zadaci zahtijevaju posebne kompetencije i odgovornosti. Isto tako ne valja izjednačavati doprinos onih koji su odgovorni i doprinos stručnjaka tražeći od njih samo ono što se traži od širokog mnoštva.

Nedavno iskustvo je jasno pokazalo kako, ako se od skupštine i zajednice traži izvršavanje zadataka s kojima se oni nisu sposobni suočiti, to dovodi do neispunjenih iščekivanja pa prema tome i opasne frustracije. Isto tako, ako se stručnjaci i lideri sa svojim posebnim kompetencijama ne uključe u stvaranje projekta na odgovarajući način, postoji opasnost da projekt bude kritiziran pa prema tome i njegovo ostvarivanje otežano.

3.3. *Razine stvaranja pastoralnog projekta*

Samo je po sebi razumljivo da stvaranje pastoralnog projekta podrazumijeva različiti-

te zahtjeve i perspektive u skladu s razinama u kojima je smješteno. Općenito govoreći, u vezi s time može se primijetiti sljedeće.

3.3.1. *Središnja, kontinentalna, regionalna i nacionalna razina*

Krećemo li se u perspektivi sveopće ili kontinentalne ili regionalne ili nacionalne Crkve koju se shvaća kao »zajedništvo partikularnih Crkvi« i ako se isključi perspektiva elitističkog stvaranja projekta, tada su zadaci i službe koje odgovorni na navedenim razinama mogu ponuditi u tom području u biti sljedeći:

- predlaganje velikih doktrinarnih i operativnih smjernica koje partikularne Crkve trebaju imati na umu prigodom stvaranja svog projekta;
- usklađivanje pothvata na raznim razinama koje zahtijeva zajedništvo partikularnih Crkvi (npr. kvalifikacija i međusobna razmjena stručnjaka, kulturalna i financijska pomoć, drugi oblici solidarnosti...);
- nuđenje tehničkih sredstava opće naravi koja su prikladna za razne situacije, koja mogu promicati nimalo lak zadatak nižih ustanova da izrade projekt (npr. stavljajući im na raspolaganje pomagala koja su korisna za stvaranje projekta, organizirajući tečajeve ili zajedničke susrete na navedenim razinama, pružajući informacije o ostvarenim iskustvima...);
- animiranje, potpomaganje i eventualno zamjenjivanje posebno kada mjesne zajednice, zbog najrazličitijih razloga (nedostatka osoblja, organizacije, sredstava, osjetljivosti...) nisu u stanju ispravno, makar i ograničeno, stvarati projekt. To valja činiti kako bi se izbjegle posebno teške situacije u kojima je u pitanju postojanje mjesne zajednice ili partikularne Crkve...

Nerijetki su dokumenti papâ, biskupskih sinoda, rimskih kongregacija, biskupskih konferencija, posebice Talijanske biskupske konferencije, proglašeni u svrhu ostvarivanja smjernica II. vatikanskog sabora, upravo tako usmjereni. Drugačije i ne bi moglo biti, budući da se pastoralno djelovanje odvija na nižim razinama.

3.3.2. *Biskupijska, župna i međužupna razina*

Doista, upravo se na biskupijskoj i župnoj razini, na razini redovničke provincije i mjesne zajednice, na razini skupine ili više-manje točno određenog pokreta može stvarno izraditi opći ili područni projekt djelovanja s partikularnim i konkretnim ciljevima i s jasnim načinima ostvarivanja..., koji izravno uključuje sveukupan život i djelovanje mjesne zajednice. Pokušaji stvaranja pastoralnog projekta koji su nedavno provedeni i koji se još uvijek provode smješteni su gotovo isključivo na toj razini, a to je razina na kojoj se ponajviše osjeća zahtjev i hitna potreba raspolaganja s ostvarivim pastoralnim i odgojnim projektom.

3.4. *Vrste interakcije među stvarateljima projekta*

Već smo prije (usp. 3.1.) spomenuli kako je pri stvaranju projekta već uključeno određeno poimanje pastoralnog djelovanja. U skladu s tim valja podsjetiti da stvaranje projekta treba među stvarateljima projekta što je moguće više promicati one vrste međusobnog djelovanja koji trebaju usmjeravati svako djelovanje koje želi biti autentično crkveno tj. evanđeosko. Riječ je prema tome o stvarnom (a ne samo prividnom) sudjelovanju, o konkretnoj i izravnoj odgovornosti (koju nije lako delegirati), o podjeli posla i o djelotvornoj suradnji.

Osim toga, *osobni* odnosi trebaju prevladavati nad onima *funkcionalnim*, jer su u pitanju velike evandeoske vrednote bratstva, slobode i bitne jednakosti. Drugim riječima, te evandeoske vrednote koje su dio općih ciljeva svakog pastoralnog projekta valja živjeti već u pripravnoj fazi projekta. Bilo bi nenormalno da se praktična priprava nekog projekta odvija pomoću takvih suodnosa među stvarateljima projekta koji bi se razlikovali od svrhe koju želi postići sâm projekt.

Budući da su nerijetke aktualne crkvene situacije obilježene napetostima i više ili manje očitovanim sukobima, bit će potrebno promicati oblike interakcije koji nastoje stvoriti slogu i prihvaćanje izbjegavajući koliko je to moguće pribjegavanje administrativnim mjerama ili pozivanje na više službe.

3.5. Postupnost stvaranja projekta

Kako bi se zajamčio siguran put i pozitivan, makar i ograničen, učinak izrade projekta, već prigodom stvaranja projekta bit će potrebno napredovati postupno, imajući na umu mjesnu situaciju i njene stvarne mogućnosti. Kao primjer moguće je zamisliti nekoliko vrsta postupnog djelovanja, koje je u skladu s raznim pastoralnim situacijama koje se mogu susresti u današnjem crkvenom životu.

Tamo gdje *se nikad nije pokušalo stvoriti neki projekt i gdje postoje ozbiljne prepreke* za njegovo stvaranje, bit će potrebno prije svega potaknuti stvaranje osjetljivosti za potrebu izrade projekta, npr. obavještavajući o uspjelim pothvatima drugih zajednica koje se nalaze u sličnim situacijama u kojoj se nalazi dotična mjesna zajednica ili biskupija itd. Tamo gdje nikad nije bio stvaran takav projekt ali ipak postoji *odgovarajuće raspoloženje i otvorenost za njegovo*

stvaranje, bit će moguće usmjeriti se prema oblicima koji će voditi računa o stvarnim mogućnostima osoblja, sredstvima..., izbjegavajući maksimalističke zahtjeve koji bi već na početku mogli uništiti pothvat i zapriječiti daljnje i bolje stvaranje projekta...

Tamo gdje *su već učinjeni ograničeni pokušaji stvaranja projekta*, možda s različitim, ali bitno prihvatljivim učincima, trebat će učiniti sve što je moguće kako bi se izradili složeniji i prikladniji projekti ili pak oni koji su možda ograničeniji ali i provjereniji i za koje postoji veća mogućnost da će i uspjeti.

Tamo gdje postoji *pozitivno iskustvo u stvaranju projekta po područjima* (npr. na području kateheze, društvenog potpomaganja, društveno-kulturalnog promicanja...), moći će se težiti prema stvaranju općenitog i potpunijeg projekta, koji će biti raščlanjeniji i koji će više odgovarati zahtjevima zajednice ili biskupije...

Napokon, tamo gdje *se već dobro napredovalo u stvaranju projekta*, bilo na pojedinom području bilo na općem planu, trebat će jasno izraziti takva iskustva i ponuditi vlastitu stručnost i suradnju drugim zajednicama kojima bi one mogle biti potrebne i koje će biti raspoložene za takav oblik suradnje.

Zakon postupnosti, svojstven Božjem djelovanju u povijesti i obilježje ljudskog pojedinačnog i zajedničkog rasta, treba potaknuti na oprez kada je riječ o lakim bilo maksimalističkim (htjeti na brzinu stvoriti faraonske, potpune, složene, idealne..., ali praktično neostvarive projekte), bilo minimalističkim projektima (izrada projekata koji se zadovoljavaju jednostavnim izmjenama onoga što se već čini ili promjenama koje posebno ne utječu na *status quo*...). I u jednom i u drugom slučaju izložili bismo se neuspjehu, što bi prouzrokovalo frustracije koje bi u konačnici štetile

stvaranju projekta i, što je mnogo važnije, pastoralnom djelovanju koje odgovara potrebama određenih osoba.

Razboriti stvaratelji projekta težiti će naprotiv prema ozbiljnim, makar i skromnim, projektima koje je moguće ostvariti i izmijeniti kako bi ih se učinilo sukladnijima konkretnoj mjesnoj situaciji.

4. SASTAVNI DIJELOVI PASTORALNOG PROJEKTA

Pojedini dijelovi koje bi valjalo uzeti u obzir pri stvaranju općeg ili područnog pastoralnog projekta, u biti su sljedeći:

- *analiza i pastoralno vrednovanje ustanovljene situacije* (npr. župne ili biskupijske, neke redovničke provincije ili neke njezine zajednice, neke skupine ili pokreta ili odgovarajućeg društveno-kulturalnog i religiozno-crkvenog konteksta);
- *utvrđivanje općih i područnih ciljeva* prema kojima valja težiti (to su tzv. pasto-

ralni imperativi koji proizlaze iz analize situacije koju se proučilo pomoću evandeoskih kriterija);

- *određivanje načina djelovanja* koje teži promicanju prijelaza od dane situacije prema zacrtanim ciljevima (što uključuje razne vidove: djelatnike, suradnike, načine i prosljed postupanja, vrijeme, sredstva, povremeno vrednovanje i moguće ispravljanje projekta, prilagođivanje pojedinim osobama). To su ujedno i elementi o kojima se opširnije govori u pastoralnoj teologiji.

LITERATURA:

- Da massa a popolo di Dio*, Cittadella, Assisi 1981.
- LEON, J.M.M. – G. L. A. GALVAN, *Tecnificación administrativa de la acción pastoral. Teorización y tecnología*, Bogotá 1979.
- RAHNER, K. – T. GOFFI, *Dizionario di Pastorale*, Queriniana, Brescia 1979 (napose članci koji govore o sljedećim temama: planiranje na određenom području, planiranje u župi, osobno planiranje, planiranje u Crkvi, pastoralni plan)